

τάξιν δεύτερον ἐκ τῶν φερόντων χρονολογίαν ἐντύπων. Καὶ ἡ μὲν πρώτη τοῦ Φαληρίου τούτου ἔκδοσις προηνέζθη εἰς ἥμεραν τὸ 1457· ἐκ τῶν ἐπτὰ δ' αὐτῆς σωζομένων ἀντίτυπων τὰ πλεῖστά εἰσιν ἀτελῆ, ἀλλὰ καὶ οὕτω ἄπαντα εὑρονται ἐν δημοσίαις βιβλιοθήκαις, πλὴν ἑνὸς καὶ μόνου κοδμοῦντος τὴν συλλογὴν τῶν Spencer, περὶ οὓς ἀνωτέρῳ διελάθομεν. Μετετυπώθη δὲ τὸ 1459, εἰς ταύτην δὲ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν ἀνήκει τὸ τοῦ Quaritch ἀντίτυπον. Ἐκ τῶν δέκα μόνων γνωστῶν ἀντίτυπων τῆς δευτέρας ταύτης ἔκδοσεως τοία μὲν ἐξηφανίσθησαν, ἐπτὰ δὲ ἢ ὅκτὼ μόνον ἀντίτυπα σώζονται, καὶ ταῦτα ἐν δημοσίαις βιβλιοθήκαις, πλὴν δύο ἀντίτυπων, ὃν τὸ μὲν ἀπαντᾶ αὐθίς ἐν τῇ τῶν Spencer συλλογῇ, τὸ δὲ παρὰ τῷ Quaritch. Τούτου ἔνεκα τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀντίτυπον, κατὰ τὴν πρὸ δέκα ἐτῶν γενομένην δημοπρασίαν, ἔθεωρεῖτο ὡς τὸ μόνον διπερ ἐμελλέ ποτε νὰ ἐκτεθῇ πρὸς πώλησιν. Τοσοῦτος δ' ἐγένετο ὁ συναγωνισμὸς τῶν ὑπερθεματιστῶν, ὃστε ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ἡ τιμὴ τοῦ βιβλίου ἀνήρθη εἰς ὑψός ἀπίστευτον καὶ ἀγνωστὸν ἐν τοῖς βιβλιογραφικοῖς χρονικοῖς. Μυθόδος δοντως ἡ τιμὴ, ἣν ὁ Quaritch ἐπλήρωσε πρὸς κτῆσιν τοῦ κειμένου· ἀν δ' ἀναλογισθῇ τις ὅτι ὁ κάτοχος πρὸ δεκαετίας καταβαλὼν τὸ τίμημα ὑφίσταται κατ' ἓτος ζημίαν λιρῶν διακοδίων πεντίκουτα ἐκ χρηματικῶν τόκων, εἰς ὅκτακισθιλίας λίρας δέον γὰρ ὑπόλογος ἐπειδὴ τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου.

Δευτέρα κατὰ τὴν σπάνιν ἔνεκα τοῦ μείζονος ἀριθμοῦ τῶν σωζομένων ἀντίτυπων, ἀλλ' οὐχ ἥπτον βαρύτιμος πρόκειται ἡ Μαζαρινὴ λεγομένη βιβλίος, ἢν ὁ εὐδαιμών παλαιοπώλης οὐδὲ καν τιμολογεῖ ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ ἀρκεῖται δ' ἀπλῶς ἀναφέρων ὅτι ἔτερον αὐτῆς ἀντίτυπον ἐν προτέρῳ πλειστηριασμῷ ἀπίνεγκε τὸ ποδὸν δύο χιλιάδων καὶ ἔξακοδίων ἐννενήκοντα λιρῶν. στερείγνων, ἐπεκλήθη δὲ ἡ βιβλίος αὐτὴ Μαζαρινὴ, ἀφ' οὓς ἐποκῆς ὁ Debure ἀνεκάλυψεν ἐν τῇς ἔκδοσεως ταύτης ἀντίτυπον ἐν τῇ δύμωνύμῳ τῶν Παρισίων βιβλιοθήκη. Ἡ πρώτη αὐτὴ τῆς βιβλίου ἔκδοσις, ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐφευρετῶν τῆς τυπογραφίας ἐν Μαγεντίᾳ περὶ τὰ 1450–55 ἐκτυπωθεῖσα, τοσαύτην τεκμηριοῦ τὴν τελειότητα, εἰς ἥν ὡς δι' ἑνὸς ἀλματος ἡ τοῦ Γουτεμβέργου τέχνη ἀπὸ τῶν σπαργάνων αὐτῆς ἀφίκετο, ὃστε θαύμαστὸν τυγχάνει πῶς αὐτὸς ὁ ἐφευρετὴς ἱδυνήθη νὰ παραγάγῃ ἐντυπον, οὐδὲ κατὰ πάντα τελειότης ὑπερακοντίζει καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν τῆς τυπογραφικῆς τέχνης ἀριστουργήματα.

Παραλείποντες τὰς πολλὰς τῶν Ἱερῶν Γραφῶν καὶ ἀλλων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων ἐκδόσεις, τὰς ἀπὸ ἀκατόντων μέχρι πεντακοδίων τιμολογουμένας λιρῶν, καὶ ἀκροθιγῶς μόνον τοῦ τρίματος τῶν κλασικῶν ἀπτόμενοι, παραποροῦμεν ἔκδοσιν τοῦ Ὀμηροῦ, ἐν δυσὶ τόποις ὑπὸ τοῦ Ἀλδου ἐν Βενετίᾳ τὸ 1504 τυπωθεῖσαν, ἔξακοδίων καὶ πεντάκοντα τιμολογέντων λιρῶν ἔτερον τῆς αὐτῆς ἔκδοσεως ἀντίτυπον εὑρονται ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Spencer. ἐκ τῶν λοιπῶν δὲ τεσσάρων ἀντίτυπων, τῶν ὑπὸ τοῦ Renouard μηνυμονευομένων, οὐδὲν δύναται νὰ συγκριθῇ κατὰ τὸ ἔξωτερικὸν πρὸς τὸ ἀντίτυπον ὅπερ ὁ Quaritch ἐκτήνατο. Ἰστέον ὅτι αὐτὴ οὐ τυγχάνει ἡ πρώτη τοῦ Ὀμηροῦ ἔκδοσις, ἀλλ' ἡ πρώτη ὑπὸ τοῦ Ἀλδου φιλετεχνηθεῖσα. Τούτο δὲ λέγομεν, διότι παρὸ τῷ αὐτῷ εὑρονται ἡ κριτικὴ ἐπιστασία Δημητρίου τοῦ Χαλκοκονδύλου ἐν Φλωρεντίᾳ τὸ 1488 ἐκτυπωθεῖσα πρώτη τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν ἔκδοσις ἐκατὸν μόνον τιμωμένη λιρῶν. Ἀδυνάτου ἀποβατινούσις ἐν γε τῷ παρόντι τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ἐν τῷ παλαιοπωλείῳ τούτῳ εὑρισκομένων Ὀμηρικῶν ἐκδόσεων, δύο μόνον ἀντίτυπα μεταφράσεων τῆς Ἰλιάδος ἀναφέρομεν, ὃν τὸ μὲν ἐν Ενετίᾳ τὸ 1526 τυπωθὲν φέρει τίτλον τὸν ἔξις: 'Ω μηρον (;) Ἰλιάς, μεταβληθεὶσα πάλαι εἰς κοινὴν γλῶσσαν παρὰ Νικολάου τοῦ Λουκάνου. 'Ἐχει δὲ τὸ βιβλίον σχῆμα μηδροῦ 4ου καὶ κοδμεῖται ὑπὸ πολλῶν ξυλογραφημάτων, καθό δὲ ὑπὸ τοῦ διασήμου βιβλιοδέτου Derome δεδεμένον τιμᾶται λιρῶν ἔξικοντα. Τὸ δ' ἔτερον, οὐδὲν ἀλλ' ἡ μετατύπωσις τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τυγχάνον, φέρει τίτλον τὸν ἔξις, ὃν ἀπαραλλάκτως μεταφράσουμεν πάσας τὰς ἀνορθογραφίας τηροῦντες. 'Ο μηρον (;) Ἰλιάς μετατύπωσις τοῦ θεοῦ (;) παλαιεῖς (;) κοινὴν ἐτυπωθεῖσαν (;) καὶ τοῦτο ἐν μηδρῷ 4ῳ μετὰ πολλῶν ξυλογραφημάτων ἐν Ενετίᾳ τὸ 1640 τυπωθὲν, μόνον δὲ δέκα λιρῶν τιμῶμενον. Παρὰ τῷ Quaritch εὑρονται καὶ ἡ πρώτη τῶν καθ' Ἡρῷ καὶ Λέανδρον τοῦ Μουσαίου ἔκδοσις, ἥπτις ἔστι καὶ τὸ πρότον ἐν Ενετίᾳ τὸ 1494 ὑπὸ τοῦ Ἀλδου τυπωθὲν βιβλίον· καθό δὲ τὸ

σπανιότατον τῶν ἐν τῇ τυπογραφίᾳ αὐτοῦ τυπωθέντων, τιμᾶται τριάκοντα καὶ ἔξι λιρῶν πλεῖστα δὲ ἄλλα ἀπαντῶσι παρ' αὐτῷ δυσεργετα καὶ διὰ τὴν σπάνιν αὐτῶν περιζήπητα καὶ βαρύτιμα ἐντυπα.

Οὐδένα λόγον ποιούμενοι περὶ τῶν ἔκδόσεων τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῶν ἀπὸ πέντε μέχρις ἑκατὸν καὶ διακοδίων λιρῶν κατ' ἀντίτυπον τιμολογουμένων, καὶ εἰς τὸ τῶν Λατινικῶν κειμένων τημῆμα μεταβαίνοντες, παραποροῦμεν τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ Βιργίλιου ἐν Ἐβετίᾳ τὸ 1470 ἐν σχήματι φύλλου τυπωθεῖσαν, χιλιών τιμωμένην λιρῶν στερείνων, ἐτέραν δὲ καίπερ ἐλλιπῆ ἀντὶ ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν. Καὶ ἡ ἐν Μαγεντίᾳ τὸ 1465 γενομένη πρώτη τοῦ Κικέρωνος ἔκδοσις αὐτῆς παραποροῦμεν τὴν πρώτην λιρῶν, καὶ δύο τοῦ Ὁρατίου ἀντίτυπα, ὃν τὸ μὲν χειρόγραφον τιμᾶται λιρῶν διακοδίων καὶ ὄγδοοικοντα, τὸ δὲ ἐντυπον, καθό ἀντίκον εἰς τὸν πρώτην τοῦ κειμένου ἔκδοσιν, τριακοδίων καὶ πεντάκοντα λιρῶν, καὶ τοῦ Διοίου ἔκδοσις ὅκτακοδίων τιμωμένην λιρῶν, καὶ τοῦ Μακροδίου καὶ τοῦ Κοιντιλιανοῦ ἀντίτυπα τριακοδίων καὶ πεντάκοντα λιρῶν ἔκαστον τιμωμένην, καὶ ἵνα μὴ μακρογορδῶμεν περὶ τὸν λοιπὸν τὸν λόγον ποιούμενοι, ἐν διηκροῖς τὰ μεγάλα συνοψίζοντες, ἐπιλέγομεν ὅτι εἰς πολλὰς χιλιάδας λιρῶν ἀνέρχεται ἡ ἀξία εὐαριθμῶν τινῶν ἀντίτυπων ἐκ τοῦ ὅγκου τῶν παρὰ τῷ Quaritch ἀπαντωθῶν ἔκδόσεων τῶν κλασικῶν κειμένων. 'Αν δὲ θελησθεῖμεν νὰ ἐπισκοπήσωμεν καὶ τὰ ἐν ἀλλαις γλωσσαῖς χειρόγραφά τε καὶ ἐντυπα, ἀπερὸ βιβλιομανῆς ούτος ἐν τῇ μέθῃ τοῦ πλούτου ἐκτίσατο, ὡς μανικὸς ἐν τοῖς τῶν βιβλίων πλειστηριασμοῖς τοὺς ἀντιτάλους ὑπερθεματίζων, καὶ ἀν μικρὸν μόνον λόγον ποιεῖσθαι, εἰς πολλὰς στήλας θὰ ἐπεκτείνωμεν τὸν παρούσαν πραγματείαν, πην μᾶλλον εἰς ἐνδειξιν τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ κρατούσης βιβλιομανίας τοῖς περὶ τὰ βιβλία καταγινομένοις παρέχομεν.

'Ἐν Λονδίνῳ, Σεπτεμβρίου ἀρχησένος.

A. S. K.

Η ΒΕΡΟΙΑ.

Ἡ Βέροια εἶναι ἀρχαία πόλις τῆς Μακεδονίας, ἐν Ἡμαθίᾳ κειμένην, ηδὲ διπλῆ ὑπάρχει γραφή, Βέροια παρὰ Θουκυδίδη¹, Στράβων² καὶ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ³ καὶ Βέρροια παρὰ Αἰλιανῷ⁴, Πτολεμαίῳ⁵ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννητῷ⁶. Τὸ δ' ἔθνος κατὰ Στέφανον τὸν Βυζαντίον⁷ Βέροιαῖος, ἀλλὰ καὶ Βέροιεὺς κατὰ Πολύδιον⁸.

Ἡ πόλις αὐτὴ ἐκ παλαιοτάτων χρόνων διεθύλαξε τὸ ἑαυτῆς ὄνομα⁹ καὶ νῦν ἔτι καλούμενη Βέροια μὲν ἐλληνιστί, Καραβέροια δὲ τουρκιστί¹⁰. 'Εστι δὲ δευτερεύουσα μετὰ τὴν Ἐδεσσαν πόλις τῆς Ἡμαθίᾳς κειμένη ἐν ταῖς ὑπορείαις τοῦ Βερμίου ὅρους, κατὰ τὸν ἐπιτομέα τοῦ Στράβωνος¹¹, οὐ μακρὰν τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονος¹².

'Ἡν δὲ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἡδονῶν καὶ νῦν ἔτι ἐστὶ πόλις ὄχυρά, ἔνεκα τῆς θέσεως αὐτῆς¹³. 'Ως δὲ ἡ πόλις Ἐδεσσα (ἴδε οἰκεῖον ἄρθρον) ὑπὸ τοῦ Βόδα, οὔτω καὶ αὐτὴ διαφεύγειται ὑπὸ ποταμίσκου τινός¹⁴, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Ἀλιάκμονα, παραρρέοντα ἐν περίπου μίλιον μακρῶν αὐτῆς, κατ' ἐκεῖνο ιδιᾳ τὸ μέρος, ἔνθα ὁ ποταμὸς ούτος ἔνεκα τῶν ἐπιπροσθόντων Πιερίκῶν δρέων μεταβάλλει τὸν ἑαυτοῦ ροῦν¹⁵. Τὸν ποταμίσκον τοῦτον ἀποδέχεται ὁ Forbiger¹⁶ ὡς τὸν τοῦ Αἰλιανοῦ Ἀστραῖον¹⁷, ρέοντα, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, ἐν μέσῳ Βέροιας καὶ Θεσσαλονίκης. Κατὰ τῆς δοξασίας ταύτης τοῦ Forbiger ὡς καὶ κατὰ τῆς γνώμης τοῦ Leake¹⁸, ταυτίζοντος τὸν Αστραῖον τοῦτον τῷ ποταμῷ Ἀλιάκμονι, δικαιώσεις ἀντεπεξέρχεται ὁ Tafel, ἀποδεχόμενος ὡς τὸν τοῦ Αἰλιανοῦ Αστραῖον τὸν ποταμὸν Ἀξιόν.

Στέφανος ὁ Βυζαντίος¹⁹ ἀναφέρει τὸν πόλιν Βέροιαν κτισθεῖσαν ὑπὸ ἡρωός τινος Φέρωνος, ἐξ οὗ Σλαβεῖ τὸ ἑαυτῆς ὄνομα τροπῇ τοῦ γράμματος φ εἰς β. 'Ο αὐτὸς αὐτόθι διασώζει ήμιν καὶ ἐτέραν παραδόσιν, καθ' οὓς η πόλις αὐτὴ ἐκλήθη Βέροια ἀπὸ Βέροιας θυγατρὸς Βέροπτος τοῦ Μακεδόνος. Εὐλόγως δὲ φαίνεται

ἔχουσα καὶ ἄλλη τις ὑπὸ Lafell¹⁹ ἀναγραφούμενη παραγωγὴ τοῦ ὄντος τῆς προκειμένης πόλεως, ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ τῶν ὑδάτων πλοῦσμον· ἡ αὐτὴ ἐτυμολογία ἀποδεκτὴ γίνεται καὶ ὑπὸ Delacoulonche²⁰.

Ἐπὶ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀναφαίνεται ἡ πόλις αὕτη οὐ συμκρὰν κεκτημένη σπουδαιότητα διὸ καὶ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων²¹.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ περὶ τὴν Βέροιαν χώρα, ἐν ᾧ καὶ τὸ Βέρωμον ὅρος, πρὸς δὲ καὶ ἡ πόλις Ἐδεσσα, κατὰ τὸν Σχολιαστὴν Κλίμεντος Ἀλεξανδρέως²², καταληφθεῖσα, κατφύγηθη ὑπὸ θρακικοῦ τινος φύλου τῶν Βριγῶν, ὃν τινες κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου²³ καὶ Στραβωνος²⁴, διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν, Φρύγες μετωνυμάσθησαν.

Περὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς σημασίας τῆς πόλεως Βέροιας ποιεῖται λόγον δ. M. Cousinéry²⁵. Τοῖς ὑπὸ αὐτοῦ ὅμως εἰσημένοις προσθέτεον καὶ ὅτι δύο μὲν ἀνθ' ἐνὸς ὑπὸ αὐτοῦ ἀναγραφούμενου πύργου ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ μεσαίωνος ἐνταῦθα ὑπάρχουσιν²⁶, οὐκ ὀλίγα δὲ λειψανά ἀρχαῖα μετ' ἐπιγραφῶν²⁷, οἷον ἀγάλματα καὶ τεμάχια στηλῶν διασθῶνται²⁸. Πλὴν ὅμως τούτων ἔξω τῆς πόλεως κεῖνται ἐν τοῖς πέριξ τόποις καὶ τρεῖς τάφοι, πρὸς δὲ καὶ ἔχνη ἀρχαίων μεταλλῶν καὶ λατομεῖα λευκοῦ μαρμάρου διασθῶνται²⁹.

Περὶ πιθανῆς ὑπάρχεως ἐν Βέροιᾳ ναοῦ Ἀθροδίτης ἀναφέρει ἐν τῷ ἑαυτοῦ πονημάτι δ. Delacoulonche³⁰. Περὶ δὲ ἐπιγραφῶν πρωμαϊκῆς ἐποχῆς ὁ αὐτὸς πραγματεύεται³¹. διὰ μακρῶν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

1) I, 61, 4. «Καὶ ἀφικόμενοι εἰς Βέροιαν . . .»

2) VII, ἀπ. 26. «ὅτι ἡ πόλις Βέροια ἐν ταῖς ὑπωρείαις κεῖται τοῦ Βερμίου ὅρους».

3) Ἐν λέξει «Βέροια πόλις Μακεδονίας, ἡν Φέρωνα κτίσαι ὥστιν· αὐτοὺς δὲ τὸ φει βεβαῖον, ὡς βαλάκρον καὶ Βίλιππον καὶ βεβαῖον· ἔλλοι ἀπὸ Βεροίας τῆς Βέρητος τοῦ Μακεδόνος· τὸ ἐθνικὸν Βεροιαῖος».

4) Cl. Aelian. de nat. animal. XV, I, «Βερροίας τε καὶ Θεσσαλονίκης μέσος ρεῖ ποταμὸς ὄνομα Ἀστραῖος».

5) III, 13, 39.

6) Περὶ θεμάτων II, 2, 49 ἀπ. Bon. 1829—40. «Θεσσαλονίκη, Ηέλλη, Εύρωπος, Δίος, Βέρροια κτλ.»

7) Ἐν λέξει.—Προβλ. Πολύβιον, XXVIII, 8, 1. «καὶ τὸν Βεροιαῖον Ἀδαίον».

8) XXVII, 8, 5. «. . . Πάνταυγος Βαλάκρου καὶ Μίδων Βεροιεύς.»

9) Delacoulonche: Mémoire . . . sur le berceau de la puissance macédonienne des bords de l'Haliacmon à ceux de l'Axius: Paris 1858, σ. 42. «L'antique Cercé fût fondée au pied du Bermius, au cœur même du pays de Bryges. Point de doute possible sur son emplacement; elle n'a jamais cessé d'exister; elle n'a jamais changé de nom.»

10) Hadschi-Kalfa: Rumeli und Bosna: Uebersetzung. v. Hammer, Wien 1812, σ. 86.—Προβλ. Pouqueville: Voyage dans la Grèce: Paris 1820, II, σ. 110. σημ. Ιη.

11) VII, ἀπ. 26.

12) Delacoulonche: κτλ. σ. 42. «Située (la ville de Verria) à une heure et demie de l'Haliacmon.»

13) Abel: Makedonien vor König Philipp: Leipzig 1847 σ. 175. «Und war schon (Beroea) in sehr alten Zeiten wie noch heutigen Tags durch ihre günstige Lage von hohen Bedeutung». —Προβλ. Tafel ἐν Pauly's Real Encyclopädie der clas. Alterthums-wissenschaften. Stuttgart, I, σ. 1100.—Ἐκτεταμένην περιγραφὴν τῆς θέσεως τῆς πόλεως ταύτης βλέπε παρὰ Delacoulonche: Mémoire κτλ. σ. 42—43.

14) Pouqueville Voyage dans la Grèce: Paris 1820, II, σ. 110 σημ. 1. «Βέρροια Βερρία, aujourd'hui Veria et Cara-Veria, Ville de la Macédoine cisaxienne, sur une rivière, qui se rend à l' Haliacmon». —Προβλ. Delacoulonche: Mémoire κτλ. σ. 43. «Le côte nord (de Beroea) défendu par un torrent qu'on appelle aujourd'hui Gyphato-Potamo».

15) Abel: Maked. κτλ. σ. 175. «Die Stadt Beroea.... lag am Abhang des Bermius, eine Meile etwa lings von Haliacmon entfernt, wo er sich durch das Gebirge sein Bahn gebrochen hat».

16) Handbuch der alten Geogr. Leipzig 1848 III, σ. 1061 «Beroea.... am östlichen Abhange des Bermius und am Astraeus (Aelian. hist. an. 45, 4) einem westlichen Nebenflusse des Haliacmon».

17) De nat. anim. XV, 4.

18) Travels in North. Greece. London 1835. III, σ. 292 καὶ 468.

19) Ἐν λέξει.—Προβλ. M. Ετυμολ. ἐκδ. Οxon. 1848 ἐν λέξει. «Βέροια, πόλις Μακεδονίας, ἡν φασὶν ἀπὸ Φέρητος τινος κτισθεῖσαν Φέροια καὶ κατὰ Μακεδόνας Βέροια, τροπῇ τοῦ φεις β, ὡς Φερενίκη Βερενίκη . . . καὶ τὴν κεφαλὴν κεφαλὴν λέγουσιν.»

20) Ἐν Pauly's Real-Encycl. κτλ. 1, σ. 1099. «Das letztere stimmt mit dem Wasserreichthum dieses fruchtbaren Alpentals und der Etymologie der Neugriechen zusammen, welche den Namen auf die Wassermenge der Stadt und der Gegend beziehen.»

20) Mémoire . . . κτλ. σ. 42. «De nos jours on a conjecturé que le mot paupait venir de rέω=couler, et qu'il faisait allusion aux eaux limpides et abondantes qui parcourent la ville. Sous ce rapport en effet Verria n'est pas moins favorisée que Niausta et Vodena.» Ἐπεται μακρὰ περιγραφὴ τῶν ἀρχῶν ὑδάτων.

21) Θουκυδ. I, 61.—Ταfel ἐν Pauly's Real-Ency. κτλ. I, σ. 1099 καὶ ἔξῆς περιεκτικῶν ἐκτίθεται πᾶσα ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέρη τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἴστορία τῆς πόλεως Βεροίας.

22) Ἐκδ. R. Klotz. Leipzig 1831—34. Τόμ. IV, σ. 97. «φωτεῖτο δὲ τὸ παλαιὸν ἡ Ἐδεσσα ὑπὸ Φρύγων» κ.τ. ἐλ.

23) VII, 73. «Οἱ δὲ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσι, ἐκαλέοντο Βρίγες χρόνον ὅσον Εύρωποιοι εόντες σύνοικοι ἦσαν Μακεδόνες, μεταβάντες δὲ εἰς τὴν Ἀσίνην, ἔμα τῇ χώρῃ καὶ τὸ οὖνομα μετέβαλον εἰς Φρύγες.»

24) VII, ἀπ. 25 «ὅτι αὐτοῦ που καὶ τὸ Βέρωμον ὅρος, δὲ πρότερον κατεῖχον Βρίγες, Θρακῶν θύνος, ὃν τινες διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίνην Φρύγες μετωνυμάσθησαν.»

25) Voyage dans la Macédoine Paris 1831. I, σ. 69. «Quoique très-ancienne, elle ne présente aucun monument d'une haute antiquité. Quelques restes d'anciens murs et une grande tour du moyen âge, située dans l'intérieur, sont les seules édifices qu'elle offre aux curieux.»

26) Delacoulonche: Mémoire κτλ. σ. 43. «Le côté ouest (de Beroea) est le plus curieux et le plus important à examiner. Deux tours y fixent l'attention; elles appartiennent toutes deux à l'époque Byzantine.» Ἐπεται μακρὰ περιγραφὴ ἀμφοτέρων τῶν πύργων μετ' ἀκριβῶν καταμετρήσεων.

27) Leake: Travels in North. Greece: ἐν τέλει τοῦ III τόμου, πίν. XXIX, ἀρθ. 141. πίν. XXX, ἀρθ. 142, 143.

28) Delacoulonche: Mémoire κτλ. σ. 44. «En parcourant les rues de Verria on est frappé du grand nombre de fragments antiques de toute espèce qu'on y rencontre». Ἐκ πάντων δὲ τούτων τρία περιγράφειν ὡς ὄντα περιγραφῆς ἄξια.

29) M. Δημίτσα: ἀρχαία Γεωγραφία Μακεδονίας. Ἀθήνησ: 1874 ΙΙ, σ. 40.

30) Mémoire.... κτλ. σ. 45—46.

31) Ἐν σελ. 46—51· ἐνθα δημοσιεύει δύο, ὃν ἡ πρώτη ἀναθητικὴ τῇ θεῷ θεῷ "Ισιδὶ Λογίᾳ.

Π. Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ δ. φ.
(καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου Μοναστηρίου).

ΓΕΝΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

— Τῇ ἐσπέρᾳ τῆς 22]3 σεπτεμβρίου κατὰ τὴν 11ην ὥραν τῆς νυκτὸς ἐνεφανίσθη ἐν Λιντζ (τῆς "Ανω Αβδερίας ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως") σπάνιον φαινόμενον οὐρανίου τόξου ὑπὸ τοῖς οὐρανοῖς εἶχεν αἰθρίασει καὶ ἡ σελήνη ἐξῆλθε τῶν νεφῶν ἀποστίλουσα. Τὸ τόξον ἐξηπλοῦτο ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως. Ἡ θλάσσης τῶν ὑπὸ τῆς σελήνης ἀντανακλώμενων ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐγίνετο μετ' ἐντάσεως. οὐχὶ δύος καὶ μετὰ δυνάμεως ὕστε νὺν διακρίνονται ἀπὸ ἀλλήλων τὰ τοῦ τόξου χρώματα. Ἡ φωτεινὴ λαρὶς τοῦ τόξου ἐπεδείκνυε μόνον συγκεχυμένην μετάβασιν ἀπὸ τοῦ καθαροῦ λευκοῦ εἰς τὸ βαθὺ κυανοῦν.

— Εὔρυτατον σπίλαιον ἀνεκαλύφθη ἐν Ταβερνῷ τῆς Γαλλίας, μήκους 1500 ποδ., καταληπτὸν εἰς θάλαμον 40 ποδῶν διαμέτρου καὶ 6 ποδῶν ὕψους.

— Ἐν Νοθελλάρῳ παρὰ τὸ Πεσάρον ἡ καθηγητὴς Γκαμουρίνης ἀνέκλυψε νεκροταφεῖον τοῦ Η' αἰώνος π. Χ. ἐξ οὗ ἐξήγησαν σκελετοὶ